

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים בעניינים מנהליים

ע"מ 8260/07

בפני : כבוד השופטת א' פרוקצ'יה
כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופט י' דנציגר

המערערת : לשכת עורכי הדין בישראל

נ ג ד

המשיב : סאמר סורחי עבד אל כרים מוחמד

ערעור על פסק דינו של בית המשפט לעניינים מנהליים
בירושלים בתיק עתמ 324/07 שניתן ביום 17.7.07 על-ידי
סגנית הנשיא יהודית צור

תאריך הישיבה : י"ח בטבת תשס"ח (27.12.07)

בשם המערערת : עו"ד ד"ר משה עליאש

בשם המשיב : עו"ד אוסמה חלבי

פסק-דין

השופט א' רובינשטיין:

רקע

א. ערעור זה של לשכת עורכי הדין בישראל על פסק דינו של בית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים (סגנית הנשיא צור) מיום 17.7.07, עניינו פרשנות סעיף 25(3) לחוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961 (החוק) המתנה הכרה בהשכלה משפטית לצורך כשירות לעריכת דין לפי סעיף 24(1) לחוק, בין השאר, בהיותו של המועמד "מי שהוסמך בחוץ לארץ לעריכת דין ושימש בחוץ לארץ לפחות שנתיים עורך דין...". השאלה נתעוררה לגבי המשיב, תושב קבע בישראל כאיש מזרח ירושלים, אשר סיים לימודי משפט (בהתכתבות) באוניברסיטת "בירות הערבית", ועוסק בעריכת דין בשטחי הרשות הפלסטינית מיום 11.5.98; וכן הורשה – אין חולק – על פי הדין הישראלי

בהתאם לכללים המסדירים ביקורי עורכי דין במתקני מעצר ומאסר (אישור הממונה על העזרה המשפטית מיום 17.7.06), והוא בעל רישיון של טוען שרעי לצורך ייצוג בבתי הדין השרעיים בישראל מיום 29.4.01 (אישור מנהל בתי הדין מיום 7.7.06). בית המשפט קמא ביכר את עמדת המשיב על פני עמדת הלשכה, וקבע כי עמד בדרישות סעיף 25(3) ועל כן זכאי הוא להירשם כמתמחה.

ב. המשיב פנה ללשכת עורכי הדין עוד ב-2.7.00 וביקש להכיר בו כבעל השכלה משפטית גבוהה בהתאם לסעיף 25(3) לחוק; השכלה משפטית גבוהה הוא אחד משלושת התנאים להיעשות עורך דין (סעיף 24 לחוק). שני התנאים האחרים הם תקופת התמחות ועמידה בבחינות. סעיף 25 מציג אפשרויות אחדות להשכלה משפטית גבוהה, ובהן סעיף 25(2), הדין בבוגר לימודי משפט בחו"ל שהוכר על-ידי האוניברסיטה העברית. המשיב בחר במסלול סעיף 25(3), וביקש להירשם כמתמחה לפי סעיף 26(3) לחוק, שלגבי מועמד שנתקיימו בו תנאי סעיף 25(3), דורש אך הוכחת ידיעה מספיקה בשפה העברית; אלא שסעיף 37א לחוק, שנוסף בתשכ"ג (תיקון מס' 2 לאותה שנה), מחייב מי שנתקיימו בו תנאי סעיף 25(3) להיבחן בדיני מדינת ישראל פרט לבחינות מהן פוטר. עם זאת אציין כבר כאן, כי בינתיים עבר המשיב לאחר פסק הדין קמא, כעולה מאישור הלשכה מ-18.10.07, בחינות בדיני מדינת ישראל ובשפה העברית, בסך הכל 9 בחינות, בציונים טובים.

ג. (1) ועדת ההתמחות הארצית דחתה ביום 18.12.00 את בקשת העותר להירשם כמתמחה, בנימוק כי "עבודתך בשטחי הרשות אינה יכולה להיחשב כעבודה 'בחו"ל' לעניין סעיף 25(3) לחוק... המלצה זו אושרה על-ידי הועד המרכזי בישיבתו מיום 13.2.01".

(2) ב-22.1.03 פנתה לשכת עורכי הדין אל היועץ המשפטי למשרד החוץ בשאלה אם נחשבים שטחי הרשות הפלסטינית לחוץ-לארץ לעניין החוק, ותשובתו, שנתבססה על הסכם הביניים מ-1995 ועל ההסמכות לרשות להענקת רישיון עורך דין (נספח III סעיף 23(2)(ג) להסכם): "לנוכח מצב זה, נראה, לפחות מבחינה תיאורטית, כי המדובר במערכת נפרדת ועצמאית מהמערכת הישראלית... ככל שהמדובר בפעולות של 'הסמכת' עורכי דין ו'שימוש' כעורך דין, מאז אותו המועד, המצב אכן כאילו המדובר בחו"ל, בדומה למצב במצרים ובירדן". היועץ המשפטי למשרד החוץ אמנם הוסיף, כי באמרו "תיאורטית" כוונתו לכך שבפועל יש חוסר בהירות ביחס לתפקוד המעשי של המערכות המשפטיות ברש"פ ולפעילות התקינה של הגורמים השיפוטיים

שם. על כן יש לתהות באשר להתקיימות בפועל של דרישת ה"שימוש" בעורך דין (לפי סעיפים 25(3) ו-38(א) לחוק).

(3) ב-9.6.04, לאחר שהופיע המשיב בפני ועדת ההתמחות של הלשכה, נכתב לו על-ידי סמנכ"ל הלשכה, כי על פי חוות דעת היועץ המשפטי למשרד החוץ וכן על פי פסק דינו של בית משפט זה בבג"צ 9477/96 חג'אזי נ' הוועד המרכזי של לשכת עורכי הדין בישראל (לא פורסם) (השופט כתארו אז – מצא), הריהו לא רק תושב ישראל נושא תעודת זהות ישראלית אלא גם אזרח (יצוין כאן כי היתה זו שגיאה; אין המשיב בעל אזרחות ישראלית): "...כפי שקבע בית המשפט העליון בפסק דין חג'אזי, אין הוא מבחינת זר שבא להשתקע בישראל ויש להקל עליו את חבלי קליטתו". לכן נדרש מהמשיב, על פי החלטת הוועד המרכזי של הלשכה, אישור האוניברסיטה העברית לפי סעיף 25(2) לחוק.

(4) המשיב שב ופנה ללשכה ביום 7.2.06, ועורר שוב את עניינו. ביום 6.4.06 נענה על-ידי הלשכה, כי בהיעדר שינוי נסיבות לא ראתה ועדת ההתמחות לשוב ולדון בו.

(5) על כן עתר המשיב לבית המשפט לעניינים מינהליים. המשיב סבר, כי הואיל והוא משמש כעורך דין ברשות הפלסטינית מתקיים בו סעיף 25(3) לחוק שכן שטחי הרשות נחשבים כחו"ל; אם לא כן, תהא זו הפליה לרעה של ערבים. עוד הטעים המשיב, כי ברצונו לעמוד בדיני מדינת ישראל ובמבחני ההסמכה.

(6) טענת הלשכה בפני בית המשפט קמא – העתידה לחזור גם בפנינו – היתה כי יש לקרוא בצוותא חדא את הסעיפים 25, 35 ו-38 לחוק – שעניינם הקלה לעולה חדש, וסעיף 38(א) מדבר במפורש על הקלה למי שהחל בהתמחות 10 שנים "מיום עלייתו ארצה", וכך גם פסק הדין חג'אזי. הלשכה ראתה פרשנות זאת כחלק מחובתה לשמירת רמה נאותה של המקצוע; כן נטען לשיהוי, משלא הוגש על-ידי המשיב בשעתו ערעור לבית משפט זה (על פי הדין כנתינתו אז מבחינת סמכות הערעור).

ד. (1) בית המשפט קמא דחה את טענת השיהוי. בנמקו כי יש לבחון שאלה זו בהתאם לנסיבות, וכי משנפלה – על פי מסקנתו – טעות מהותית, יש מקום להידרש לטענות לגופן. לשיטת בית המשפט, למקרא הוראת סעיף 25(3) כפשוטה, משהוסמך המשיב בחו"ל (שטחי הרש"פ) לעורך דין ושימש למעלה משנתיים עורך דין, יש לראות את המשיב כ"בעל השכלה משפטית גבוהה" כנדרש בסעיף 24 לחוק. נפסק כי עמדת

הלשכה מוסיפה במהותה תנאי לסעיף 25(3), קרי, כי על המועמד להיות גם מי ש"הגיע מחו"ל במטרה להשתקע בישראל", ואין לתנאי זה זכר בחוק. בית המשפט סבר גם, כי סעיף 25 וסעיף 38 עוסקים בעניינים שונים – רישום להתמחות לעומת פטור מבחינות התמחות, ופסק דין חג'אזי עסק בשני.

(2) בית המשפט ציין, כי מטענות הלשכה עולה כי ראתה קושי באשר לרמה המקצועית של לימודי המשפטים של המשיב לרמת התמחותו. אך לעניין זה היה עליה, כך נפסק, להתמודד עם הדברים לפי סעיף 27 לחוק, הקובע כי ניתן לא לרשום פלוני כמתמחה (לאחר שימוע) חרף כשירותו לרישום להתמחות לפי סעיף 26, "אם נתגלו עובדות שלאורן סברה הלשכה שהמועמד אינו ראוי לשמש עורך דין", ובכך ניתנת האפשרות לשמור על רמת המקצוע.

הטענות בערעור

ה. (1) בערעור נטען, ראשית, כי העתירה הוגשה בשיהוי – אחד עשר חודש תחת ארבעים וחמישה יום מעת שקיבל המשיב ב-14.4.06 את ההודעה על ההחלטה (תקנה 3(ב) לתקנות בתי המשפט לעניינים מינהליים ((סדרי דין), תשס"א-2000), ולא הוגשה בקשה להארכת מועד. לא חל כל שינוי אל מול החלטת העבר, מ-9.6.04, שאז ניתן היה לערער לבית משפט זה תוך שלושים יום; על אותה החלטה לא הוגש ערעור והיא נעשתה חלוטה, ועוד לפני כן, בהחלטה מ-15.2.01. לא היה ראוי, כך נטען, להתערב בהחלטת המערערת שלא לשוב ולדון בנושא בשלישית.

(2) אשר לפרשנות הוראות סעיף 25(3), נטען כי המלים "מי שהוסמך בחו"ל לעריכת דין ושימש בחו"ל שנתיים עורך דין" מופיעות בדומה בסעיף 35(ב) וסעיף 38 (א) לחוק (באחרון - 5 שנים) - ויש ליתן פרשנות זהה להוראות הללו. בבג"צ חג'אזי פורשו המלים לפי תכלית החוק, קרי, להקל על עו"ד הבא לישראל את תנאי קליטתו - אך לא על מי שאינו בבחינת זר הבא להשתקע, והמשיב נולד וחי קבע בירושלים, ואינו זר הבא להשתקע.

(3) מטעם המשיב נטען, כי פסק הדין קמא צודק, ואין מקום לפרשנות "מוטעית, מפלה, בלתי סבירה ומנוגדת ללשון החוק". באשר לשיהוי נטען, כי בית המשפט קמא שקל ודחה טענה זו בשל טעות מהותית של המערערת. נטען כי המשיב עונה על תנאי האכשרה שבסעיף 25(3) לחוק לענין "השכלה משפטית גבוהה", ותנאי "עלייתו ארצה" שבסעיף 38(א) אינו חל בסעיף 25(3). המשיב עבד כעורך דין, מוכר

בישראל כטוען שרעי ומוכר כעו"ד לעניין ביקור במתקני כליאה, כחבר לשכת עורכי הדין במועצה הפלסטינאית, ואף עבר בציונים טובים בחינות בדיני מדינת ישראל; אין בסעיף 25 תנאי של היות המועמד תושב חו"ל. נטען גם כי יש בעמדת המערערת אפליה כלפי מי שאינם עולים ועבדו כעורכי דין במדינת חוץ כלשהי, לשיטת המשיב יש להבחין בין סעיף 25 לסעיף 38, ואין זהות בין ההוראות הללו: סעיף 25(3) אינו עוסק ב"עולה".

(4) בפנינו טען בא-כוח המערערת, כי המדובר ברמת המקצוע, ובאפשרות לכניסה להיכל המשפט בלא השכלה גבוהה; איננו יודעים מה דרישות הרשות הפלסטינית להסמכה לעריכת הדין; ויהודי אינו יכול להופיע בבית משפט פלסטינאי. לא היתה מניעה כי המשיב ישלים לימודיו בכמה מקצועות כפי שהוצע לו על ידי האוניברסיטה העברית, ומטרתו היא איפוא התחמקות מעניין ההשכלה הגבוהה, מה גם שלימודי המשיב מלכתחילה היו בהתכתבות. ככל אדם החי בישראל, עליו לקיים לימודים רגילים; אין הסעיף מכוון למי שגר בירושלים. נוסע מדי בוקר לרמאללה ואחר כך טוען כי הוא עורך דין זר ששימש כעורך דין בחו"ל ובכך מתחמק מהשכלה גבוהה. כל אחת מנקודות הכניסה לחברות לשכת עורכי הדין מכוסות על-ידי סעיפים 25, 35 ו-38, שהלשון בהם זהה; כולם מתייחסים לאותו אדם עצמו העולה ארצה. המונח "עלייתו ארצה" פורש בפסק הדין חיג'אזי כנוגע למי שאינו ישראלי שבא מחו"ל להשתקע בארץ, לאו דווקא מכוח שבות. עוד חזר עו"ד ד"ר עליאש לעניין השיהוי, בטענה כי הנושא דנא נדון לעמקו פעמיים בלשכה ב-2000 וב-2004, ולא נוסף כל חומר חדש ולא הוגשו ערעורים.

(5) בא-כוח המשיב טען כי אין מקום להכשיר הפליה, ואין לפגוע בזכויות בסיסיות של פרנסה. לשיטתו, גם עצם העמידה בבחינות הלשכה מצביעה על רמתו של המשיב. לשון החוק – כך לדבריו – ברורה, ואם כן אין לבוא ולהרהר אחרי פשוטה.

הכרעה

ו. (1) הבסיס הנורמטיבי מצוי – כאמור – בחוק לשכת עורכי הדין ומקצתו פורט מעלה. ענייננו בסעיף 25(3), שהוא אחת האופציות להכרה כהשכלה משפטית הנדרשת לפי סעיף 24(1) (תנאי הכשירות כוללים גם תקופת התמחות ועמידה בבחינות) (סעיפים 24(2), 24(3)). נחזור על לשונו של סעיף 25(3) בחלק הרלבנטי לענייננו: "מי שהוסמך בחוץ לארץ לעריכת דין ושימש בחוץ לארץ לפחות שנתיים עורך דין...".

(2) סעיף זה הוא חריג בנוף בעלי "השכלה משפטית גבוהה" שבסעיף 25. הנה

האופציות במלואן:

"אלה בעלי השכלה משפטית גבוהה לענין סעיף 24:

(1) בוגר של פקולטה למשפטים במוסד בישראל או בוגר של מכללה למשפטים שהוכרו כמוסד להשכלה גבוהה בהתאם לחוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958;

(2) בוגר בלימודי משפט במוסד בחוץ-לארץ שהוכר, לענין הוראה זו, על ידי האוניברסיטה העברית בירושלים כמוסד להשכלה גבוהה; או מי שלמד במוסד כאמור ועמד בבחינות בהיקף אשר לדעת האוניברסיטה העברית בירושלים ראוי להיחשב כמקנה לו השכלה משפטית גבוהה;

(א2) בוגר בלימודי משפט, במוסד בישראל בעל רשיון לפי סעיף 25 או לפי סעיף 25ט לחוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958, שהוא שלוחה או סניף של מוסד בחוץ לארץ, ובלבד שהמוסד בחוץ לארץ הוכר לפי פסקה (2).

(3) מי שהוסמך בחוץ לארץ לעריכת דין ושימש בחוץ-לארץ לפחות שנתיים עורך-דין או בתפקיד שיפוטי, ומי ששימש בחוץ-לארץ לפחות שנתיים בתפקיד שיפוטי שרק בעל השכלה משפטית כשיר לו;

(4) מי שסיים לימודיו במכללה למשפטים שהוכרה לענין זה על-פי האמור בסעיף 25ב."

(3) ענינו הרואות כי החלופות האחרות שבסעיף עוסקות בבוגרי פקולטות או לימודי משפט, וזאת לרבות ס"ק(2), העוסק בבוגר לימודי משפט במוסד בחו"ל שהוכר על-ידי האוניברסיטה העברית. סעיף 25(3) הוא יחיד שבו תחליף להשכלה משפטית כפשוטה, והוא עיסוק בעריכת דין בחו"ל. מטבע הדברים, המדובר במורשת מתקופות קודמות שבהן היו בארצות שונות (לרבות באנגליה ובארה"ב מכבר, וגם במקומות אחרים) אפשרויות לעסוק בעריכת דין ללא השכלה אקדמית, אלא על יסוד פרקטיקה (בשנות המנדט היו "שיעורי משפט" בהכשרה לעורכי דין, שלא היו חלק אוניברסיטה או ממכללה); גם אם דבר זה קיים עדיין במדינות מתוקנות באופן פורמלי, הדעת נותנת שהוא הולך ומתמעט; הוא מייצג מציאות ארכאית, ובודאי אינו מאפיין של העידן דהאידנא, ועל כן ראוי ככלל לפרשו בצמצום. ועל פי תכליתו. אכן, בין גלי העולים לארץ היו מי שעסקו בעריכת דין במקומות מסוימים בלא השכלה משפטית מסודרת, מהם מבוגרים, והיה צורך למצוא להם פתרונות כדי שיוכלו לעבוד למחייתם. זו היתה התכלית.

(4) עיון בתולדותיו של סעיף 25(3) מגלה, כי במקורו בחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961, מנה הסעיף בין בעלי השכלה משפטית גבוהה לעניין סעיף 24 "מי שהוסמך בחוץ לארץ לעריכת דין ושימש בחוץ לארץ עורך-דין לפחות שנתיים". סעיף 25(3) לא הופיע בהצעת החוק המקורית (הצעת חוק לשכת עורכי הדין, תשכ"ט-1959, הצעות חוק תשי"ט, 370), והוכנס בגדרי הליך החקיקה. אך סעיף 25(3) כנתינתו היום, יסודו בחוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 3) תשכ"ג-1963; הוא הדין לסעיף 35(ב) ולסעיף 38(א). דברי ההסבר מצויים בהצעת חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 3), תשכ"ג-1963 הצעות חוק תשכ"ג, 314. בקטע הרלבנטי בדברי ההסבר להצעת החוק (עמ' 316) נאמר:

"חוק הלשכה כולל בין הנחשבים כבעלי השכלה משפטית גבוהה ורשאים להירשם כמתמחים גם עורכי דין מחוץ לארץ ששימשו שם במקצועם לפחות שנתיים. החוק המוצע מוסיף לאלה גם שופטים מחו"ל... עם זאת פוטר החוק המוצע מחובת בחינות ההתמחות שופטים ועורכי דין כאלה אם שימשו במקצועם בחו"ל חמש שנים לפחות, והחלו בהתמחותם חמש שנים מיום עלותם ארצה" (הדגשה הוספה – א"ר).

דומה כי בצדק טען איפוא עו"ד עליאש, שהקשרם ויסודם של שלושת הסעיפים אחד, ועניינו במקורו קליטת עולים; ראו גם ברק, פרשנות במשפט: פרשנות החקיקה, תשנ"ג-1993, 599-600, המצטט (עמ' 600) את השופט ברנזון בע"פ 107/73 "נגב" נ' מדינת ישראל, פ"ד כח(1) 640, 642: "הכלל הוא שכאשר המחוקק משתמש באותו מונח מספר פעמים באותו חוק, חזקה עליו שהתכוון לאותו דבר בכל הפעמים, אלא אם כן תוכן הכתוב או ההקשר מצביע על כוונה למשמעויות שונות".

(5) בהמשך לכך, סעיף 38 לחוק עוסק בבחינות ההתמחות, והוא פוטר מהן מי ששימש חמש שנים כעורך דין בחו"ל. נוכח מה שתואר מעלה, סעיף 35(ב) – שעניינו הפחתת תקופת ההתמחות למי ששימש עו"ד בחו"ל, וסעיף 38(א), הם כאמור אחיו של סעיף 25(3), גם אם המלים "מיום עלייתו ארצה" אינן מופיעות בסעיפים 25(3) ו-35(ב).

(6) (א) לא נעלם מעמנו, כי בפסק דין חג'אזי היה בית משפט זה נכון שלא לפרש את הסעיף 38(א) כמוגבל לעולים. וכלשון בית המשפט, מפי השופט (כתארו אז) אור:

"נוטים היינו לייחס למונח 'עלייתו ארצה' פירוש מרחיב. משמע – ובכך איננו מכריעים – כי, עולה לעניין זה הוא כל מי שאינו ישראלי ובא לישראל להשתקע בה, ולא כן מי שעושה כך בכוח זכאותו לשבות".

אך פסק הדין דיבר על הבא לישראל "להשתקע בה", ולא על מי שנולד וגדל בה, והיכול לילך בדרך המלך של לימודים מוכרים כדין. בכך שונה המקרה מענייננו, כפי שיפורט.

(ב) אמנם פרשנות לשונית של הסעיף "בטהרתה" פועלת לטובת המשיב (ככל שעבד כעורך דין ביו"ש); ראו ברק, פרשנות החקיקה 84, המציין כי "נקודת המוצא של כל פרשנות חוק היא הלשון בה נקט החוק". אך אין צריך לומר, שפרשנות במלואה כוללת גם את תכלית החוק (ראו ברק, פרשנות תכליתית במשפט (תשס"ג-2003), 133). אכן, גם אם אפשר להרחיב את יריעת הפרשנות, כמו שנטה בית משפט זה בעניין חג'אזי, אי אפשר לומר שהתכלית המקורית לא היתה עידוד עליה. אמנם בעניין חג'אזי, סבר בית המשפט כי הדלת צריך שתהא פתוחה גם למי שבא לקשור את גורלו עם גורל המדינה ואינו "עולה" לפי חוק השבות, קרי, תכלית "מעודכנת". אך גם פרשנות זו מותירה בסימן שאלה מצב שבו מגורי קבע בירושלים ועבודה ביו"ש מהווים עבודה בחו"ל, כשהמדובר במי שכל ימיו נולד ודר בירושלים, או בדומה לו במקום אחר בישראל. זאת, גם אם בעולם "גלובלי" רוב פנים יש העובדים במדינה אחת וגרים באחרת, כאותם ישראלים (על פי רוב מי שעלו ארצה), לרבות עורכי דין, העובדים באנגליה או אף בארה"ב ושבים לסוף השבוע לישראל. ועוד, יכול אדם להיות עו"ד בנוי ג'רסי המואמן רק למדינה זו ולגור בניו יורק תוך תנועה יומיומית, ולאידך גיסא עו"ד הדר בנוי ג'רסי ועובד בניו יורק ומואמן רק אליה (מצב אחרון זה שכיח יותר ככל הנראה). לעולם גלובלי כזה מתאים, למשל, סעיף 25(2) לחוק; השאלה היא אם לו נועד גם סעיף 25(3). לדעתנו כדי לשמור על רמת המקצוע – וזו מטרת סעיפי ההכשרה למיניהם – נחוץ פירוש מצומצם של הסעיף, על פי תכליתו. וכבר אמרנו כי תכליתו העיקרית של הסעיף היתה לקליטה עליה. אם לא יפורש הסעיף לפיה ותיפתח דלתו לרווחה, להלכה יכולים צעירים ישראלים, יהיו אשר יהיו, לנסוע למדינה כלשהי, להשיג ולהציג תעודת בוגר משפטים מאוניברסיטה עלומת שם שאינה עומדת בתנאי סעיף 25(2), לעבוד שם תקופה של שנתיים ואחר כך לחזור ולהירשם כאן להתמחות. לא לכך נועד הסעיף.

(7) ועוד, המקרה דנא מציג דילמה, האופיינית למצב המורכב של מערכת היחסים בין ישראל לבין הפלסטינאים. מחד גיסא, החוק הישראלי מוחל על ירושלים כולה, ותושבי מזרח ירושלים – כמו המערער – הם תושבי קבע בישראל. מנינו חלק מן

הבעייתיות. לכך מצטרפים הספקות, שגם בוטאו במכתב היועץ המשפטי למשרד החוץ מיום 3.4.03, בדבר חוסר הבהירות באשר לתפקודן המעשי של המערכות המשפטיות ברשות הפלסטינאית, ועל כן באשר להתקיימות הדרישה של "שימש" בחו"ל כעורך-דין. גם לימודי המשפטים בהתכתבות אינם בהירים, וכנמסר אינם מוכרים על-ידי האוניברסיטה העברית, שאחרת לא היה צורך במסלול סעיף 25(3). מאידך גיסא, על פני הדברים, במישור הפורמלי כשלעצמו, שמא מתקיימים התנאים, משמכיר משרד החוץ ברשות הפלסטינאית כ"חוץ לארץ", לגבי הסמכה כעורך דין ושימוש במקצוע. לא למותר לציין, במבט רחב, כי ערבים תושבי ירושלים הורשו להשתתף בבחירות לרשות הפלסטינאית. עמימות המצב אומרת במקרה דנן בקול גדול דרשני, אך כל עוד אין הסדר קבע בהקשר היחסי עם הפלסטינאים. עלינו לדון במצב בתוככי עמימותו.

(8) אעיר כאן, כי לעניין השיהוי אני רואה מקום להכביר דברים. אכן צדק ד"ר עליאש בטענה כי היו למשיב שני "ימיו" בפני הלשכה בשנת 2000 ובשנים 2004-2006, והוא לא עמד בפורמליות של הליכי השגה שהיתה פתוחה לפניו. אך במובן מהותי לא נגרם עוול במקרה דנא ללשכת עורכי הדין, שהרי לא הפסידה דבר בתקופת השיהוי הנטען, ובנסיבות גם נבחן על-ידיה המשיב בדיני מדינת ישראל, אמנם לאחר פסק הדין קמא. ראו גם בג"צ 710/06 זיו נ' ראש אגף תקשוב בצה"ל (ניתן 30.12.07), שם נקבע כי יש לבחון את טענת השיהוי על פי הנסיבות, קרי, במבט כולל. עלינו להידרש איפוא לנושא לגופו.

(9) ואחר כל אלה, במקרה דנא לנסיבותיו הספציפיות, ולא בלי התלבטות לא מעטה, סבורני כי אין להיעתר לערעור. זאת, אם גם בהנמקה שונה משל בית המשפט קמא, והגם שהשכל הישר אינו ממחר לפתוח את דלתה של הלשכה למי שהשכלתו האקדמית מוטלת בספק (וטעמו עמו מדוע לא הלך לחלופה של דרך המלך, לפי סעיף 25(2) תוך השגת אישור למוסד הלימודים מן האוניברסיטה העברית). אלא שכפי שיוצג להלן, צירוף הנסיבות מטה את הכף.

(10) נחזור לפסק הדין בעניין חג'אזי. הוא עסק כאמור בסעיף 38(א), אך העתירה בו נדחתה לא בגלל נושא העליה, ובית המשפט נטה כזכור לחשוב שגם אילו היה המדובר במי שבא להשתקע שלא כעולה, היה מקום לקבלו, אלא שלא נתקיים שם התנאי של "התחיל בהתמחותו תוך עשר שנים מיום עלייתו ארצה". בענייננו אין שאלה זו עומדת, כפי שציין בית המשפט קמא.

(11) מדוע בכל זאת אציע שלא להיעתר לערעור? בראש, בגלל לשון הסעיף, שעד שפירשנוהו כאן על פי תכליתו המצומצמת הותיר מקום – בשל נוסחו הלשוני – לפרשנות שונה, כעולה מפסק הדין קמא; ועמה לציפיות. כאמור, על פי לשונו של סעיף 25(3), עורכי דין מאנגליה, צרפת, ארה"ב, ואילו זכינו גם מצרים וירדן יכולים להיכנס בדלתו; ואם נחשבת איפוא הרשות הפלסטינאית לחו"ל לצורך העניין, כחוות דעת היועץ המשפטי במשרד החוץ, אין עוצמה מספקת בנסיבות הספציפיות בעובדת מגוריו של המשיב בירושלים כדי לנעול דלת זו בפניו; זאת – בתנאי שהמדובר בעבודה של ממש כעורך דין ובמסגרת שבה יש ממש בעבודתו זו ובעריכת דין בכלל. כל שיטת בעיה באמינות רקעו המקצועי של המשיב בלימודיו ובעבודתו, יכלה המערער, כפי שצינה השופטת קמא, להידרש לכך בגדרי סעיף 27 לחוק הלשכה, שלפיו – כאמור – גם מי שכשיר להירשם כמתמחה ניתן שלא לרשמו "אם נתגלו עובדות שלאורן סבורה הלשכה שהמועמד אינו ראוי לשמש עורך דין". כך לא נעשה עד הנה, כמות שאינו יודעים אם בדקה הלשכה את עובדות העיסוק במקצוע ברשות הפלסטינאית. השופטת התייחסה ללימודי המשפטים ולהתמחות; אך יתכן גם להידרש לעבודה עצמה – צורך אישור מעורך דין עבד אלרחמאן ג'עפר שאצלו כנטען עבד העותר (אישור מ-1.5.07 על עבודה בין 5.7.98 ל-21.12.00). הוסף לכך, גם אם בשולי הדברים, את ההכרה שקיבל המערער כטוען שרעי ואת אישורי הביקור כעורך דין בבתי הסוהר.

(12) להטיית הכף לטובת המשיב מצטרפת העובדה שלאחר פסק הדין קמא, שניתן ביולי 2007, ניגש המשיב באוגוסט 2007 לבחינות בדיני מדינת ישראל (מכתב סמנכ"ל הלשכה מ-18.10.07), ושהוא עמד בבחינות אליהן ניגש בהצלחה, לרבות בחינה בשפה העברית, הדעת נותנת כי הדבר אופשר לו נוכח פסק הדין קמא; סעיף 37א לחוק קובע כאמור, כי "מי שנתקיימו בו התנאים האמורים בסעיף 25(3) חייב להיבחן בבחינות הלשכה בדיני מדינת ישראל...". כאמור, בין הבחינות בהן עמד המשיב נכללה בחינה בשפה העברית כנדרש ממתמחה שנרשם לפי סעיף 25(3) לחוק, וזאת בהוראת סעיף 26(3) לחוק ("משנתקיימו התנאים האמורים בסעיף 25(3) ולאחר שהוכחה ידיעה מספקת בשפה העברית"; וראו כלל 1(2) לכללי לשכת עורכי הדין (ידיעת השפה העברית ואגרות בחינות...). תשכ"ב-1962). בשפה בבחינה העברית עמד המשיב בציון 100. דבר זה, במישור המעשי, מוסיף מטבע הדברים לשיקולים נגד קבלת הערעור במקרה דנא.

(13) ולקראת חתימה, רואה אני לדחות מכל וכל טענת הפליה. אין דלת הלשכה ננעלת בפני אדם בגלל מוצאו או דתו. אם מציע אני שלא להיעתר לערעור, הדבר נעשה בגלל צירוף הנסיבות כאמור מעלה. אין בכך כדי להשליך על פרשנותו של

הסעיף, שהוא בן תקופה קודמת, כפי שפורט, והצריכה להיות בצמצום על פי תכליתו הבסיסית.

(14) אציע איפוא לחבריי כי בנסיבות המקרה לא ניעתר לערעור. עם זאת, אין מניעה בפני המערערת, אם יש בידה עובדות של ממש בהתאם לסעיף 27 לחוק, להידרש אליהן ולהעלות זאת. בכפוף לכך זכאי המשיב להירשם כמתמחה לפי סעיף 25(3). אציע שלא לעשות צו להוצאות.

(15) לאחר עיון בחוות דעתה של חברתי השופטת פרוקצ'יה אבקש להוסיף את אלה: כעולה מדבריה, אין כל מחלוקת בינינו בשאלת הצורך להבטיח את רמתה המקצועית של עריכת הדין, כפי שפירטה, ובשאלת פרשנותו התכליתית של סעיף 25(3). למקרא דבריה (בסעיף 3 לחוות דעתה) באשר לציפיות מעורכי הדין ולאמות המידה המיוחדות, איחלתי לעצמנו כי נזכה לכך. יש בינינו איפוא תמימות דעים גמורה במישור העקרוני, ובמבט צופה פני עתיד חזקה על הכל, לשכת עורכי הדין ובתי המשפט, כי ינהגו לפי הפרשנות שהוצעה, ועל כן לא תהא חלופת סעיף 25(3) אבן שואבת לישראלים עוקפי השכלה גבוהה ופתח למדרון חלקלק של הורדה ברמת המקצוע. השוני בינינו נוגע אך לנסיבות הספציפיות של המקרה דנא כפי שפירטתי מעלה. לא נטלתי עטי לכתוב שורות נוספות אלה כדי לומר, כי חוששני שלא אוכל להסכים מכל וכל לדברי חברתי, שיש בתוצאה ספציפית ופרטנית זו, המיוחדת לנסיבות המקרה, משום מסר שאין בית המשפט עומד חלילה כראוי על דרישות הדין. עצם הפרשנות שניתנה לסעיף 25(3) ולתכליתו מדברת בעדה, וחס מלגלות בה פנים שלא כהלכה - וכמובן לא לכך כיוונה חברתי - באשר לאינטרס הציבור, שכולנו אמונים עליו באותה מידה.

ש ו פ ט

השופט י' דנציגר:

1. אני מצטרף למסקנתו של חברי, השופט רובינשטיין, ולתוצאה האופרטיבית המוצעת על ידו, לפיה יש לאפשר למשיב להירשם כמתמחה לפי סעיף 25(3) לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א – 1961 (להלן – החוק). סבורני כי תוצאה זו יכולה להתבקש למקרא לשון הסעיף כפשוטה. משהוסמך המשיב בחו"ל (כזכור, הכיר משרד החוץ בשטחי הרשות הפלסטינאית כ"חוץ לארץ" לגבי הפעולות של הסמכת עורכי דין ו"שימוש" כעורך דין, זאת בתשובה לפניית לשכת עורכי הדין בעניין זה) לעורך דין

ושימש לפחות שנתיים כעורך דין, ניתן לראותו, על פי לשון הסעיף, כ"בעל השכלה משפטית גבוהה" כנדרש בסעיפים 24(1) ו-25 לחוק.

2 תוצאה זו אף מתיישבת עם הפירוש המצומצם של הסעיף, על פי תכליתו, פירוש אותו מציע השופט רובינשטיין, בפרט נוכח ניסיונו התעסקותי של המשיב כטוען שרעי והרשאתו בהתאם לכללים המסדירים ביקורי עורכי דין במתקני מעצר ומאסר בישראל. לדידי, מקום בו מוכיח מי שמבקש להירשם להתמחות כי הוא עומד בתנאיו של סעיף 25(3) לחוק, קרי – כי הוסמך בחו"ל לעריכת דין וכי שימש בעריכת דין או בתפקיד שיפוטי משך שנתיים לפחות, כי אז אין מנוס מרישום להתמחות.

3. לדידי, אם סבורה לשכת עורכי הדין כי יש להחמיר בדרישות הרישום להתמחות של מי שעונה על דרישת "ההשכלה הגבוהה" על פי החלופה הקבועה בסעיף 25(3) לחוק, וזאת לשם קידום המטרה החשובה של שמירה על רמת המקצוע, כי אז פתוחה בפניה הדרך לפעול לתיקונו של סעיף זה בדרך המקובלת.

ש ו פ ט

השופטת א' פרוקצ'יה:

1. אני מצטרפת למסקנתו של חברי, השופט רובינשטיין, באשר לפרשנות הראויה של סעיף 25(3) לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961; עם זאת, אני מסתייגת מהתוצאה האופרטיבית המוצעת על ידו, לפיה, בנסיבות מקרה זה, אין להיענות לערעור הלשכה, ויש לראות את המשיב כאילו עונה הוא על תנאי הכשירות של "השכלה משפטית גבוהה" כמוגדר, בין היתר, על פי סעיף 25(3) לחוק.

מאחר שחברי פרש את היריעה המשפטית והעובדתית בצורה נרחבת, אוכל להסתפק בהצגת עמדתי בתמצית בלבד.

פרשנות מילולית ותכליתית של החלופה בסעיף 25(3) לחוק לשכת עורכי הדין

2. חוק לשכת עורכי הדין מגדיר את תנאי הכשירות של אדם לשמש כעורך דין. בסעיף 24 לחוק הוא קובע כי נדרשים לכך שלושה תנאים מצטברים: השכלה משפטית גבוהה, עמידה בתקופת התמחות, ועמידה בבחינות הלשכה.

3. סעיף 25 לחוק ממשיך ומגדיר "השכלה משפטית גבוהה" מהי. עיון במרבית החלופות של ההגדרה מצביע על גישתו הבסיסית של המחוקק ביחס למהותה של ההשכלה המשפטית הגבוהה הנדרשת כתנאי לעיסוק בעריכת דין. הקו המשותף לחלופות השונות הוא תואר בוגר בלימודי משפט במוסד אקדמי בארץ או בחוץ לארץ, שהוכר על ידי הגורם המוסמך בישראל, או סיום למודים במכללה למשפטים שהוכרה לצורך כך על פי החוק. על המוסדות המוכרים לצורך כך נימנות פקולטות למשפטים ומכללות למשפטים שזכו להכרה בהתאם לחוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח-1958; (סעיף (1)25 לחוק); נכללים בגידרם גם מוסדות ללימודי משפט בחו"ל שהוכרו כמוסדות להשכלה גבוהה על ידי האוניברסיטה העברית בירושלים (סעיף (2)25 לחוק). כן עונה לתנאי מי שקיבל תואר בוגר בלימודי משפט במוסד בישראל בעל רשיון לפי סעיף 25ד או 25ט לחוק המועצה להשכלה גבוהה, או שהוא שלוחה או סניף של מוסד בחו"ל אשר הוכר על פי סעיף (2)25 לחוק; הוא הדין במי שסיים לימודיו במכללה למשפטים שהוכרה לענין זה על פי סעיף 25ב לחוק – קרי: מכללה למשפטים שהוכרה על ידי ועדה על פי סעיף 25א לחוק, המוסמכת להכיר במכללה חוץ – תקציבית למשפטים (סעיף (4)25 לחוק).

החלופות האמורות להגדרת "השכלה משפטית גבוהה" המפורטות בסעיף 25 לחוק לשכת עורכי הדין נועדו להבטיח את רמתו המקצועית הגבוהה של מי שמבקש להימנות על לשכת עורכי הדין. עריכת דין היא מקצוע בעל ייחוד ומאפיינים מיוחדים משלו: עניינו במתן שירות לציבור במהלכו של המשפט – המשפט הפרטי, המשפט הפלילי, והמשפט הציבורי על כל ענפיהם ותת-ענפיהם. מקצוע עריכת הדין כרוך בפעולות ייעוץ משפטי הנדרש לקראת עשיית פעולות במשפט, ולאחר שנעשו; הוא מערב ייצוג בעלי דין בבתי המשפט ובפני מערכות השלטון; הוא כרוך לא אחת במעורבות במשאים ומתנים לפשרות וליישוב סכסוכים במסגרת הליכים משפטיים ומחוצה להם. הציבור שאינו בקי במהלכי המשפט נסמך על עצת עורך הדין ועל ייצוגו הראוי בפני הרשויות. לא אחת, גורלו האישי, החברתי והמקצועי של האדם עומד למבחן, ומופקד בידיו המקצועיות של עורך הדין המייצג את עניינו. נושאים הקשורים בחירותו האישית של חשוד או נאשם בפלילים נתונים לטפולו המקצועי של עורך הדין. עריכת הדין היא עיסוק מקצועי המחייב לא רק רמה אישית ואנושית גבוהה, ומידות מוסר וטוהר מידות ללא רבב, אלא גם ידע, השכלה כללית, והשכלה משפטית ברמה גבוהה, כפי שזו מקובלת על פי תפיסת החברה בישראל, והנדרשת על פי הסטנדרטים המקצועיים הגבוהים שאופי התפקיד מחייב בשים לב לאחריות המקצועית הכבדה המוטלת על כתפי עורך הדין. תכלית הדרישה להשכלה משפטית גבוהה במשמעות שחוק לשכת עורכי הדין מגדיר בחלופות השונות של סעיף 25 היא להבטיח כי הבאים

בשערי מקצוע עריכת הדין יהיו בעלי השכלה משפטית גבוהה, בסטנדרד אקדמי מוכר, בבחינת תנאי בלעדיו אין לקיום רמת מקצוע תקינה וראויה שהציבור בישראל זכאי לה.

4. מרבית החלופות להגדרת "השכלה משפטית גבוהה" בסעיף 25 לחוק עשויות מעור אחד, והן בעלות קו מאפיין משותף שעניינו הצבת תנאי של השכלה משפטית אקדמית מוכרת על ידי הגורם המוסמך בישראל. לחלופות אלה נתלוותה בסעיף 25 לחוק חלופה השונה באופייה מכל היתר, אשר באורח חריג איננה כוללת דרישה לקיום השכלה משפטית גבוהה ממי שמבקש לעסוק בעריכת דין בישראל. עניינה של חלופה זו בקיום תנאים אחרים המייתרים דרישה של השכלה משפטית גבוהה מוכרת. זו לשונה של החלופה המנויה בסעיף 25(3) לחוק:

"מי שהוסמך בחוץ לארץ לעריכת דין, ושימש בחוץ לארץ לפחות שנתיים עורך דין, או בתפקיד שיפוטי, ומי ששימש בחוץ לארץ לפחות שנתיים בתפקיד שיפוטי שרק בעל השכלה משפטית כשיר לו".

המיוחד והחריג בחלופה זו הוא בכך שהיא מצויה בסעיף 25 לצידן של חלופות שונות להגדרת "השכלה משפטית גבוהה" כתנאי לעיסוק בעריכת דין, בעוד היא עצמה איננה מדברת בהשכלה משפטית גבוהה כלל. חלופה זו מכירה בכשירות אדם לעריכת דין בישראל אם הוסמך לעריכת דין בחו"ל ושימש בחו"ל כעורך דין או בתפקיד שיפוטי לפחות שנתיים, או שימש לפחות שנתיים בתפקיד שיפוטי שרק בעל השכלה משפטית כשיר לו. חלופה זו, על פי מהותה, אינה מחייבת כתנאי לקיומה השכלה משפטית גבוהה כלשהי, ולא כל שכן, השכלה משפטית גבוהה המוכרת על ידי הגורם המוסמך בישראל.

5. עולה השאלה המתבקשת, מדוע ראה המחוקק לסטות מהדרישות המחמירות שהציב לקיום התנאי של השכלה משפטית גבוהה במוסד מוכר – בין בישראל ובין בחו"ל – המאפיינות את יתר חלופות ההגדרה של מושג זה בסעיף 25 לחוק, ולהכיר גם בכשירותו של מי שלא זכה להשכלה כזו כעונה על התנאי הנדרש מקום שהוסמך בחו"ל לעריכת דין ושימש שם לפחות שנתיים כעורך דין או כשופט. לכאורה, חלופה זו אינה מתיישבת ואינה משתלבת עם תפיסתו הכוללת של המחוקק בענין דרישת ההשכלה המשפטית הגבוהה, הנדרשת כתנאי מחייב לעיסוק בעריכת דין בישראל. על פני הדברים, חלופה כזו גם פותחת פתח לעקיפה מהותית של דרישת ההשכלה הגבוהה הטמונה בחלופות האחרות של ההגדרה שצוינו לעיל, במתן אפשרות לקלוט בישראל

עורכי דין או שופטים ששמשו במקצוע לפחות שנתיים בחו"ל, בלא שים לב לטיב ההשכלה המשפטית אותה רכשו בטרם החלו לעסוק במקצוע. חריגותה של חלופה זו, והיותה מעין "בת חורגת" בין חלופות ההגדרה של "השכלה משפטית גבוהה" בסעיף 25 לחוק מצריכה פרשנות משפטית.

6. משמעות החלופה של עריכת הדין או שיפוט בחו"ל כאמור בסעיף 25(3) לחוק, מחייבת פרשנות מילולית ותכליתית על רקע היותה חריג בנוף הדרישה להשכלה משפטית אקדמית גבוהה ומבוקרת, כתנאי כשירות לעיסוק בעריכת דין בישראל.

מהבחינה המילולית, החלופה האמורה מדברת, לכאורה, בלא אבחנה, בכל מי שהוסמך לעריכת דין בחו"ל ושימש שם כעורך דין או כשופט לפחות שנתיים, ורואה בו כמי שעונה על תנאי הכשירות של "השכלה משפטית גבוהה" בישראל.

מהבחינה המילולית, המסגרת הלשונית של החלופה מאפשרת, לכאורה, לכל אדם – בין ישראלי ובין אם זר, להיכלל בגידרה, כל עוד הוסמך בחו"ל לעריכת דין, או עסק בשיפוט שם ואם הוא מקיים את יתר תנאי החלופה מבחינת משך זמן העיסוק. אולם הפרשנות המילולית אינה עומדת לעצמה. תכלית החקיקה בהשתלבות עם המסגרת המילולית, היא המגבשת את פרשנותה הראויה של הוראת החוק. הפרשנות התכליתית יוצקת את התוכן התכליתי אל תוך המסגרת הלשונית, וקובעת את דרך החלתה הראויה של החלופה, כפרי שילוב בין הפן המילולי לפן התכליתי, המצטרפים למכלול אחד. המסגרת הלשונית קובעת את גבולות המתחם שאל תוכו נשאב הפירוש התכליתי של ההוראה. שילוב המילים והתכלית מגדירים גבולותיה ותוכנה הפנימי של הוראת החוק, ואת דרך החלתה הלכה למעשה.

הפרשנות התכליתית של החלופה מחייבת הסתכלות על המטרה הכללית של חוק לשכת עורכי הדין, בהעמידו את הדרישה להשכלה משפטית גבוהה כתנאי לעיסוק בעריכת דין בישראל. היא מחייבת התחקות אחר התכלית שבשלה שולבה חלופה הפוטרת, למעשה, מהדרישה להשכלה משפטית גבוהה מוכרת, והמסתפקת בתנאי של עיסוק בעריכת דין או בשיפוט בחו"ל במשך תקופה מינימלית כתנאי כשירות לקבלת אדם ללשכת עורכי הדין בישראל. הפרשנות התכליתית אמורה להוביל להרמוניה פרשנית בין החלופות השונות של הגדרת "ההשכלה המשפטית הגבוהה" בחוק, המקרינה מצידה על היקף תחולתו של החריג המדובר בעריכת דין או שיפוט בחו"ל, כאמור בסעיף 25(3) לחוק.

במסגרת ההתחקות אחר תכליתה של החלופה הנדונה, פועלות ההנחות הבאות: ראשית – החוק התכוון להגשים את התכלית הבסיסית של דרישת ההשכלה הגבוהה, המוכרת על פי סטנדרטים מקצועיים של ישראל, כתנאי לכשירות לעריכת דין; שנית, החוק לא התכוון לאפשר, במסגרת החלופה העוסקת בעורך דין או שופט מחו"ל, עקיפה של דרישות ההשכלה הגבוהה שהוא עצמו הציב הן ביחס ללימודי משפטים בארץ והן באשר ללימודי משפטים במוסדות להשכלה גבוהה בחו"ל; שלישית, בהיות החלופה הנדונה חריג לחלופות האחרות המדברות בדרישת השכלה משפטית גבוהה, הדעת נותנת כי ראוי להצר את תחום התפרשותה ולא להרחיבו. הנחות הפוכות לאלה היו מסכלות את מטרת החוק, והופכות אותו פלסטר.

על רקע הנחות יסוד אלה, מתבקשת הפרשנות התכליתית של החלופה המדוברת בעיסוק בעריכת דין או בשיפוט בחו"ל, בלא דרישה הכרחית להשכלה משפטית גבוהה מוכרת.

7. כאינדיקציה כללית, הדעת נותנת, כי חלופה שיש בה ויתור משתמע על דרישת השכלה משפטית גבוהה מוכרת, כתנאי לעיסוק בעריכת דין בישראל, נועדה להגשים ערך חשוב, כזה או אחר, שהמחוקק ראה לתת לו מעמד ועוצמה גם במחיר ויתור על דרישת ההשכלה המשפטית שהיא תנאי מהותי לקיום רמה מקצועית גבוהה. יש להתחקות אחר מהותו של אותו ערך, שיש בו כדי לעצב את מסגרת הפרשנות התכליתית של החלופה, ולהגדיר את היקפה.

8. החלופה המאפשרת להכיר בכשירות לעריכת דין בישראל של מי שעסק בעריכת דין או בשיפוט בחו"ל – בלא שים לב לטיב השכלתו המשפטית – נועדה, כך נראה, למקרים חריגים שבהם מגיעים עורכי דין או שופטים זרים לישראל, לאחר ששימשו בתפקידם מעבר לים מספר מינימלי של שנים לפחות, ומבקשים להשתקע בארץ, ולהמשיך בעיסוקם המקצועי בישראל. היא נועדה להקל על עורכי דין או שופטים זרים הבאים ממדינות הים לישראל, בין כעולים, ובין כתושבים במעמד כזה או אחר, המבקשים להשתלב בשורות המקצוע לאחר ששימשו במקצועם בארצם תקופה של מספר שנים לפחות, קודם בואם לישראל. התכלית הטמונה בחלופה זו, על פי פירושה האמור, היא ביסודה תכלית חברתית, שנועדה לאפשר לעורכי דין ושופטים זרים, המחליטים לקשור את גורלם עם ישראל, להיקלט בארץ ולהשתלב בשורות המקצוע, גם אם הם אינם מקיימים את דרישת ההשכלה המשפטית הגבוהה המוכרת, הנדרשת לגבי ישראלים מקומיים, או לגבי זרים אשר, למדו משפטים בארצם במוסד אקדמי שהוכר בישראל, אך לא עסקו במקצוע בארצם. התכלית החברתית שעניינה הקלה על קליטתם

בישראל של עורכי דין ושופטים מחו"ל גוברת בעיני המחוקק אף על הדרישה להשכלה משפטית גבוהה מוכרת, הנדרשת במצב הרגיל כתנאי לעיסוק בעריכת בדין בישראל.

9. התכלית במשמעות האמורה הובהרה בדברי ההסבר להצעת החוק, כפי שהובאו וצוטטו בידי חברי, השופט רובינשטיין (הצעת חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 3) תשכ"ג-1963, הצעות חוק, תשכ"ג, 314, 316). פרשנות זו משתלבת היטב גם עם הוראות סעיף 38 לחוק לשכת עורכי הדין, הקובע, בין היתר, תנאי פטור מבחינות התמחות למי שעסק בעריכת דין בחו"ל במהלך תקופה מסוימת, ובתנאי שהחל בהתמחות תוך פרק זמן מסוים מיום עלייתו ארצה. בהוראה זו צויין במפורש מועד העלייה לארץ לצורך חישוב התקופה הנדרשת לענין תחילת ההתמחות, על מנת לגבש את הזכות לפטור מבחינת התמחות. אף שלצורך ענייננו לא צויין במפורש בחוק כי מדובר בזר שעלה לישראל או שבא להתיישב בה במעמד אחר, הדעת נותנת כי החוק התכוון לכך גם לצורך החלופה שבסעיף 25(3), אף שלא ציין זאת מפורשות. באותה רוח, יש להניח, כי חישוב תקופת ההתמחות לגבי מי ששימש בחו"ל כעורך דין או כשופט, כאמור בסעיף 35(ב) לחוק, מתייחס אף הוא למי שבא מארץ אחרת להשתקע או להתיישב בישראל על אף שלא צויין בהוראה זו במפורש כי מדובר במי שעלה לישראל או בא להתיישב בה במעמד אחר. הפרשנות ההרמונית של הוראות שונות של החוק המתייחסות לעורכי דין או שופטים מחו"ל הבאים לישראל מצדיקה להחילן, כרוחן, על זר שעסק במקצוע בחו"ל, ובא להתיישב בישראל ומבקש להמשיך ולשמש במקצועו גם בארץ.

וכך, כל ההוראות הרלבנטיות לעורכי דין או שופטים שעסקו במקצוע בחו"ל מתייחסות לזרים אשר באו מעבר לים להשתקע בישראל, והחוק מכיר בעיסוקם הקודם כמקנה להם כשירות לצורך עיסוק בעריכת דין בישראל, וכן לצורך קיצור תקופת ההתמחות, ולצורך פטור מבחינות התמחות (סעיפים 25(3), 35(ב) ו-38(א) לחוק לשכת עורכי הדין).

10. בפרשת בג"צ 9477/96 חג'אזי נ' הועד המרכזי של לשכת עורכי הדין (תק ע'ל' 1420 (2) 99) דן בית משפט זה בפירושו של סעיף 38(א) לחוק לשכת עורכי הדין, המקנה פטור מבחינות התמחות למי ששימש במקצוע בחו"ל ומקיים תנאים מסוימים, והחל בהתמחות תוך עשר שנים מיום עלייתו ארצה.

בית המשפט באותו ענין פירש את תכליתה של הוראה זו כנועדה -

"להקל על מי שהוכשר וצבר נסיון כעורך דין בחוץ לארץ, ובא להשתקע בישראל, את תנאי קליטתו במקצוע עריכת הדין בישראל".

באותו ענין, העותר, שביתו ומשרדו נמצאו בישראל, ועיסוקו התמקד בעריכת דין באיזור יו"ש, לא הוגדר על ידי בית המשפט כזר הבא להשתקע בישראל, אשר יש להקל עליו את חבלי קליטתו בדרך של מתן פטור מבחינות התמחות על פי סעיף 38(א) לחוק לשכת עורכי הדין. גישה זו יפה גם לענייננו, לצורך תחולת החלופה שבסעיף 25(3) לחוק, וכן לצורך הפחתת תקופת ההתמחות על פי סעיף 35(ב) לחוק.

11. החלופה שבסעיף 25(3) לחוק, שעניינה כשירותו של מי שהוסמך כעורך דין בחו"ל ועסק במקצוע שם במשך תקופה מסוימת לשמש עורך דין בישראל, מצויה בסביבה חקיקתית שתכליתה להקל על מי שבא מעבר לים להשתקע בישראל. מדובר בתכלית חברתית שעניינה פתיחת שערי הארץ לבאים להשתקע בה, תוך הכרה בצורך להקל על תהליך השתקעותם וקליטתם במידת האפשר, בתחומי חיים שונים, ובכלל זה בתחום משלח ידם ומקצועם. החלופה הנדונה, מעצם טיבה, עוסקת באנשים המגיעים לישראל כשמאחוריהם שנות עיסוק לא מעטות בעריכת דין או שיפוט בארצם, ואשר אין בהכשרתם לימודי השכלה משפטית גבוהה מוכרת. אילו נדרשו, כתנאי לעיסוקם במקצוע בישראל, להתחיל עם בואם לארץ בלימודי משפטים במוסד מוכר, היה בכך כדי להקשות ביותר על קליטתם בישראל, וכדי לפגוע פגיעה קשה במעמדם הכלכלי והחברתי. החלופה נועדה, אפוא, להקל על אנשים הנימנים על קטגוריה זו, בקובעה כי לצורך כשירות לעסוק בעריכת דין בישראל, יבואו עיסוק בעריכת דין או בשיפוט בחו"ל במשך תקופה משמעותית במקום דרישה לקיומה של השכלה משפטית גבוהה במוסד מוכר על ידי ישראל; תחולתה של חלופה זו מצטמצמת לזרים הבאים מעבר לים להתיישב בישראל לאחר שעסקו במקצועם בארצם במשך תקופת זמן ניכרת.

12. פרשנות תכליתית זו של החלופה בסעיף 25(3) לחוק מגדירה לא רק את החיוב אלא גם השלילה שבמנעד המצבים האפשריים של החלתה. משהיא חלה על עורכי דין ושופטים זרים הבאים להתיישב בישראל, אין מקום להחילה על ישראלים החיים ומתחנכים בישראל, ואשר ישראל היא ביתם. לגבי ישראלים – שהם הרוב המכריע של הציבור אליו נוגעים תנאי הכשירות לעיסוק בעריכת דין, מחייבים סעיפים 24 ו-25 לחוק קיומה של השכלה משפטית גבוהה המוכרת על ידי הגורם המוסמך בישראל. דרישה זו לא יוכל ישראל לעקוף על ידי עזיבת הארץ, קבלת הסמכה כעורך דין בחו"ל בלא שקיים את תנאי ההשכלה המשפטית הגבוהה המוכרת, וגם אם יעסוק בחו"ל

במקצוע עריכת הדין או בשיפוט במשך מספר שנים לא תחול עליו החלופה שבסעיף 25(3) לחוק, החלה על עורכי דין ושופטים זרים בלבד, מטעמים הנעוצים במדיניות חברתית, שאינם מתקיימים לגבי ישראלים.

13. הנחתו של המחוקק הינה כי תושבי ישראל שנולדו והתחנכו בישראל צריכים להיות בעלי השכלה גבוהה במסגרת אחד מן המוסדות המוכרים המפורטים בסעיף 25 לחוק. תכלית זו היתה מסוכלת אילו ניתן היה לעשות שימוש עוקף בחלופה שבסעיף 25(3) לחוק, ולוותר למעשה על התנאי של השכלה גבוהה לצורך עיסוק כעורך דין בישראל גם לגבי ישראלי שיצא מעבר לים, ושימש כעורך דין שם במשך מספר שנים, אף בלא שרכש קודם לכן השכלה משפטית גבוהה, המוכרת בישראל לצורך עריכת דין. אפשרות כזו היתה עוקפת את הדרישה המהותית להשכלה משפטית גבוהה מוכרת, הנדרשת בחוק כתנאי לעיסוק במקצוע בישראל; מנגד, אין באפשרות כזו כדי לשרת את התכלית החברתית שלשמה נועדה החלופה שבסעיף 25(3), לחוק, קרי, להקל, באורח חריג, עם עורכי דין זרים, הבאים להתיישב בישראל, לאחר שעסקו במשך שנים במקצועם בארצותיהם, מקום שחיובם להתחיל בלמודי משפטים במוסד מוכר בישראל עם בואם לארץ, כתנאי לעיסוקם בעריכת דין בישראל, הינה בבחינת גזירה שקשה ביותר לעמוד בה.

14. לאור הדברים האמורים, אני מצטרפת למסקנתו של חברי, השופט רובינשטיין, לפיה יש לפרש את החלופה בסעיף 25(3) לחוק לשכת עורכי הדין כנסבה על זרים הבאים לישראל להתיישב בה – בין כעולים ובין אחרת – ומבקשים לעסוק בעריכת דין בישראל, לאחר שעסקו בכך או בתפקיד שיפוטי במשך שנים בארץ מולדתם.

מן הכלל אל הפרט

15. הפרשנות האמורה של הוראות חוק לשכת עורכי הדין אינה מאפשרת הכרה במשיב כמי שמקיים את התנאי של השכלה משפטית גבוהה מוכרת, הנדרשת על פי סעיפים 24 ו-25 לחוק.

המשיב הוא ישראלי, תושב ירושלים. ככזה, חלות עליו הוראות החוק המחייבות, כתנאי לעיסוק בעריכת דין, קיומה של השכלה משפטית גבוהה מוכרת כמפורט בחוק. המשיב למד משפטים בהתכתבות באוניברסיטה זרה שלא קיבלה הכרה על פי דרישות החוק. משכך, לא חלה עליו אף אחת מן החלופות שבסעיף 25(1), 25(2) או 25(4) לחוק לשכת עורכי הדין.

גם החלופה בסעיף 25(3) לחוק איננה חלה עליו. המשיב אמנם הוסמך כעורך דין באיזור יו"ש, והוא משמש כעורך דין שם, אבל החלופה המאפשרת להכיר בעיסוק בעריכת דין בחו"ל ככשירות הבאה במקום השכלה משפטית גבוהה מוכרת, מצטמצמת לקטגוריה צרה ביותר של עורכי דין זרים המבקשים להתיישב בישראל, וזאת לצורך הגשמת תכלית חברתית מובהקת, עליה הורחב הדיבור למעלה מן הענין.

עניינו של המשיב כישראלי אינו נכנס למסגרת הקטגוריה הצרה הזו, ולכן עבודתו כעורך-דין באיזור יו"ש, ולצורך הענין – גם אילו שימש עורך דין במדינה אחרת – אינה נכנסת לגדר החלופה שבסעיף 25(3) לחוק, ואינה עונה על תנאי הכשירות הנדרשים בסעיפים 24 ו-25 לחוק.

16. החלופה שבסעיף 25(3) לחוק אינה חלה, אפוא, על המשיב, תושב ישראל, החי ומתגורר בישראל. אין מדובר בענייננו בעורך דין זר, המבקש לבוא מחוץ לארץ ולהתיישב בישראל לאחר שעסק בארצו בעריכת דין במשך מספר שנים. הכרה בתחולת החלופה על המשיב, היתה פותחת פתח לישראלים אחרים לחפש דרכם המקצועית בחו"ל, לזכות שם בהסמכה לעריכת דין, ולחזור לישראל ולהתקבל ללשכת עורכי הדין גם בלא השכלה משפטית גבוהה המוכרת בישראל. אפשרות כזו אינה מתיישבת עם תכלית החוק, שנועד להגן על הרמה המקצועית של עורכי הדין בישראל, בין היתר, בדרך של דרישה להשכלה משפטית גבוהה מוכרת, תוך נכונות להקל לענין זה עם עורכי דין זרים הבאים בשערי הארץ להשתקע בה. פרשנות כזו היתה עומדת בסתירה לקריטריונים המקצועיים הגבוהים שהמחוקק הציב כתנאי לעיסוק במקצוע עריכת הדין בישראל; היא היתה עלולה לסכן את מעמדו של המקצוע בעיני הציבור, ולפגוע באינטרס המוגן של ציבור הנזקקים לשירותי עורכי הדין, הזכאי לשירות בידי אנשי מקצוע ברמה נאותה, בעלי השכלה משפטית גבוהה ומוכרת.

17. אני ערה לעובדות המפורטות בפסק דינו של חברי, ביחס לנתוני עיסוקו של המשיב בעריכת דין, ובכלל זה, להכרה שקיבל כטוען שרעי, לאישורי הביקור בבתי סוהר שקיבל, ולהצלחתו בבחינות בדיני מדינת ישראל, אותן עבר לאחר מתן פסק הדין נשוא ערעור זה בבית המשפט קמא. חרף כל הנתונים האמורים, המשיב אינו מקיים אף אחת מן החלופות המנויות בסעיף 25 לחוק, ובכלל זה החלופה שבסעיף 25(3) לו, שאיננה חלה עליו בהיותו ישראלי החי בישראל, שלא עברו היא נועדה. לפיכך, הוא אינו עונה לדרישת הכשירות לעיסוק בעריכת דין בישראל, המחייבת קיומה של השכלה משפטית גבוהה מוכרת שהמשיב אינו עונה לה. אי לכך, אינני רואה מנין נשאב את

מקור סמכותנו לדחות את ערעור הלשכה שלפנינו, ולהכיר במשיב כמי שמקיים את תנאי הכשירות לעריכת דין בישראל, במציאות שבה הוא אינו עונה לאף אחת מן החלופות הסטטוטוריות שנועדו להגדיר את התנאי של השכלה משפטית גבוהה מוכרת. בהינתן מצב דברים זה, נראה לי כי אין בידנו שיקול דעת שיפוטי להחליט על כשירותו של המשיב להתקבל ללשכת עורכי הדין בישראל, והכרה כזו היא מעבר לכוחנו ולסמכותנו, הנשאבים מן החוק ומפרשנותו.

18. מעבר לכך, במתן הכרה כזו על ידינו יש כדי להעביר מסר הן לציבור והן ללשכת עורכי הדין כי בית המשפט אינו עומד במלוא העוצמה והנחישות על דרישת ההשכלה המשפטית הגבוהה המוכרת לגבי ישראלים וזרים שלא שימשו כעורכי דין בארצם, המבקשים לעסוק בעריכת דין בישראל. למסר כזה עלולה להתלוות פגיעה באינטרס הציבורי, הבנוי על אימון הציבור ברמתם המקצועית של עורכי הדין בישראל.

19. לאור הדברים האמורים, לו נתקבלה דעתי, ערעור הלשכה היה מתקבל, פסק הדין של בית המשפט קמא היה מתבטל, ועימו האישור שניתן למשיב להירשם כמתמחה על פי סעיף 26 לחוק לשכת עורכי הדין.

ש ו פ ט

הוחלט ברוב דעות כאמור בפסק דינו של השופט א' רובינשטיין.

ניתן היום, ג' באדר ב' תשס"ח (10.3.08).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט